

TARABOSTELE DE LA CETĂȚENI

CĂTĂLIN BORANGIC*

Caracterul războinic al geto-dacilor răzbate vizibil din textele antice, iar descoperirile arheologice, care au relevat fortificații, morminte și armament, îl confirmă și justifică renumele dobândit. Dimensiunea fenomenului militar din spațiul nord-dunărean demonstrează existența unor elite, a căror preocupare principală a fost războiul. Acești profesioniști ai armelor aparțineau, din punct de vedere social, vârfurilor societății, ei înșiși fiind ierarhizați, probând încă o dată complexitatea sistemului social și militar care îi conținea.

Obiecte de prestigiu, armele lor, dincolo de rolul lor practic, confereau posesorului un rol special, contribuind la afirmarea poziției sale, prin eficacitatea lor marțială și prin faptul că fabricarea și posesia lor necesita un efort economic considerabil. Ornamentarea armelor, în diferite moduri și depunerea în morminte sugerează importanța acordată acestor echipamente, precum și investirea lor cu anumite calități magice și semiotice ale căror sensuri și conotații pot fi, cel mult, presupuse.

Plecând de la aceste premise se poate încerca creionarea imaginii războinicului, ca membru marcant al comunității, exponent al autorității, cu îndatoriri preponderent sau exclusiv militare.

Lipsa informațiilor scrise, mai puțin supuse echivocului, ambiguitatea ori caracterul lacunar al celor existente, ne lasă, în cele mai multe cazuri, fără detalii suficiente asupra acestor realități istorice. În ciuda acestei penurii, documentele arheologice micșorează vidul de cunoaștere, oferind o fereastră spre trecut, chiar dacă mult mai tehnică decât ar fi făcut-o izvoarele scrise.

Pentru a ilustra această stare este suficient să privim cazul unui astfel de războinic, despre care nu știm nimic la modul personal, dar care posedă o sumă de circumstanțe care îl fac un caz interesant. Este vorba despre „tarabostele de la Cetățeni”, etichetă generică, asupra căreia voi reveni.

Personajul în cauză a trăit undeva între secolele II a. Chr. - I. a. Chr., deși așezarea a fost, mai mult ca sigur, ceva mai veche¹. Perioada a fost deosebit de efervescentă, politic, militar și economic, dominată vizibil de expansiunea în bazinul mediteranean a puterii romane și intrarea treptată a Peninsulei Balcanice sub autoritatea acesteia. Frământările nu au lăsat indiferentă lumea barbară din zona Dunării de Jos,

* Drd. Academia Română - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București.

¹ M. Babeș, *Stăruirea geto-dacă de la Cetățeni. Descoperiri și informații recuperate*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, 50, 1-2, 1999, p. 11-31.

nelineștind triburile locale, îngrijorate de apropierea unui dușman atât de puternic. Nelinești concretizate prin amplificarea fenomenului militar în zonă și materializate politic prin edificarea regalității dacice, ulterior.

În acest tablou general poate fi așezat și războinicul-taraboste înmormântat aici. Calitatea de membru al elitei militare este dată de arsenalul său specific, cea mai spectaculoasă piesă de armament fiind cămașa de zale. Exceptând armura celtică de la Ciumești, care a aparținut unui războinic ce a trăit în a doua jumătate a secolului III a. Chr., zalele de la Cetățeni sunt cele mai timpurii piese de acest tip², din Dacia preromană. Fragmentele armurii au fost supuse unor arderi intense, iar pe cămașă au fost fixate, cu ajutorul unei plase de sârmă din fier, aplice ornamentale, așa-zisele „lunule”, confecționate din tablă de aur³. Inventarul aparține unui mormânt complex, ce a beneficiat de o atenție deosebită acordată amenajării funerare, inspirată din modele grecești și căruia îi mai aparținea și un scut din care s-a păstrat *umbo*-ul de fier, alte resturi de arme, podoabe de aur, argint și bronz, monede, mărgelile de sticlă, fragmente ceramice și resturi osteologice calcinate aparținând defunctului⁴.

Situația acestui mormânt nu pare să fie deloc limpede și spuneam despre taraboste de aici că este o denumire generică, deoarece în depozitele altor instituții muzeale există alte fragmente de armuri de zale, ce par a proveni din acest sit. Astfel șase fragmente se află la București (din care patru figurează ca „donăție Dinu Rosetti” la Muzeul Național de Istorie a României⁵, iar două și ornamentele de aur la Muzeul Militar Național⁶), încă patru bucăți sunt la Câmpulung Muscel⁷, iar un alt fragment⁸, net diferit de celelalte, se află la Pitești⁹. În așteptarea unor analize metalografice care ar pune ordine în dezordinea cauzată de dispersia pieselor provenind din această zonă, putem accepta ipoteza că la Cetățeni au fost înmormântați mai mulți nobili războinici, succesiv¹⁰, rămânând, deocamdată, ca problematica să fie tratată la fel de generic.

² Din punct de vedere cronologic, începutul utilizării acestor cămăși de zale în nordul Dunării, s-a făcut începând cu secolul al II-lea a. Chr., moment ce coincide cu ieșirea în evidență în zonă a războinicilor aparținând grupului cultural Padea - Panagjurskii Kolonii, cărora le-au aparținut fără îndoială. Descoperirile datând din această perioadă sunt preponderent situate în sudul Carpaților, pentru ca apoi, pe parcursul următoarelor două secole, ele să se extindă atât spre centrul Transilvaniei, cât și spre periferia lumii geto-dacice. Armurile au fost utilizate până la căderea regatului dac sub loviturile Imperiului roman, dovadă fiind prezența lor între trofeele capturate. C. Borangic, *Armuri de zale, meșteri și ateliere în Dacia preromană*, în „Acta Musei Porolissensis”, XXXIII, 2011, p. 128.

³ Piesele sunt realizate din bucăți plane ce formează două arce de cerc cu aceleași extremități. C. Borangic, *Războinici nord-dunăreni în armuri de zale (sec. II a. Chr.-sec. II p. Chr.) – partea I*, în *Terra Sebus*, 3, 2011, p. 174.

⁴ D. Rosetti, *Au fost amazoane în Dacia?*, în *Magazin Istoric*, nr. 11 (32), nov., 1969, p. 90-94; M. Babeș, *op. cit.*, p. 14; D. Măndescu, *Arme din situl geto-dac de la Cetățeni*, în „Buletinul Muzeului Militar Național”, S.N. I/II, București, 2003, p. 26-29.

⁵ Muzeul Național de Istorie a României, inv. 67764.

⁶ Muzeul Militar Național, inv. 45267.

⁷ Muzeul Municipal Câmpulung Muscel, inv. 276/2722; 277/2619; 278/2723; 279/2721.

⁸ Muzeul Județean Argeș, Pitești, inv. 2643.

⁹ D. Măndescu, *O nouă piesă de armament defensiv geto-dac*, în *RIM*, nr. 3 (61), 2000, p. 58; Idem, *Arme din situl geto-dac...*, p. 28-29; Idem, *Cetățeni, stațiunea geto-dacă de pe valea Dâmboviței superioare*, Brăila, 2006, p. 60.

¹⁰ M. Babeș *op. cit.*, p. 17. Ipoteza existenței unei succesiuni de seniori războinici, posesori de armuri de zale este sprijinită și de redescoperirea recentă a încă unui fragment de cămașă de zale, cu caracteristici ușor

A doua piesă de echipament este un *umbo* de fier, element metalic destinat să ranforseze scutul de lemn (posibil stratificat), acoperit probabil și cu o piele groasă pentru o mai mare rezistență. Din păcate nici această componentă nu a avut o soartă mai fericită, singurele indicii fiind simple semnalări, fără să existe desene sau imagini ale piesei¹¹. Mai mult noroc a avut vârful de lance descoperit în același areal, care, deși s-a pierdut ulterior, a fost desenat¹².

Acesta este inventarul marțial recuperat, uneori doar teoretic, din depunerile funerare asociate „tarabostelui de la Cetățeni” și arsenalul este departe de a fi complet, depuneri funerare similare completând un tablou din care nu lipsesc spadele, pumnalele curbe sau piesele de harnașament, inventar relativ unitar al elitelor militare în discuție. Exceptând zalele, celelalte piese sunt comune în arsenalul oricărui războinic, oricât de sărac ar fi fost. O lance, arc, săgeți și scut sunt un minim, fără de care noțiunea de luptător pare lipsită de sens. Armura însă modifică fundamental statutul decedatului, în primul rând prin valoarea ei economică, iar apoi prin gradul de protecție oferit. Obiecte de prestigiu, armurile de zale, confereau posesorului o imagine aparte, contribuind la afirmarea poziției sale sociale și militare, acestea fiind echipamente dificil de realizat, de procurat și de întreținut. Ornamentarea lor și depunerea în morminte sugerează importanța acordată acestora, precum și investirea lor cu anumite încărcături magico-religioase al căror sens și importanță trimit spre conexiunile dintre spiritualitate și fenomenul militar nord-dunărean¹³.

Complexitatea armurilor de zale reclamă o serie de circumstanțe și un cumul de factori, din care nu lipșiți de sens sunt cei economici, vârfurile aristocrației politico-militare fiind singurii care își puteau permite un arsenal de acest gen, iar posesia lui situa proprietarul la cel mai înalt nivel de dotare din perioadă¹⁴. Faptul că „taraboste de la Cetățeni” și-a împodobit armura cu acele „lunule” de aur, este o dovadă în plus a puterii sale subliniind, prin prezența lor, potența economică, statutul și prestigiul social, dobândit prin calitatea de războinic de elită.

Singura armură ce pare să fi fost la fel de bogat ornamentată este cea a personajului depus în mormântul princiar de la Cugir (T2)¹⁵. O paralelă cu acest ulterior mormânt princiar, plecată de la prezența metalelor prețioase în contextul funerar, deși nu este lipsită de sens, se oprește la atât. Dacă războinicul dac de peste munți a beneficiat de o înmormântare cu adevărat fastuoasă, din care nu au lipsit armele, bijuteriile, calul și carul său, antecesorul său de la Cetățeni a dus cu sine mult mai puține. Diferența este semnificativă, dar ea este o rezultată directă a locului și momentului istoric diferit în care au trăit cei doi seniori războinici. Și, desigur, deosebirea este subsumată sistemelor politice, religioase și economice diferite, care i-au generat și în limitele cărora și-au trăit destinele.

Chiar dacă situația tumulului de la Cugir nu este cu mult mai fericită, din punctul de vedere al tratării și publicării integrale a descoperirilor, este evident că

diferite de celelalte descoperiri. Cf. D. Măndescu, *Două posibile piese de inventar funerar din situl geto-dacic de la Cetățeni, păstrate în colecțiile Muzeului Județean Argeș*, în acest volum, p. 9-15.

¹¹ D. Măndescu, *Cetățeni, stațiunea geto-dacă...*, p. 62.

¹² Idem, *Arme din situl geto-dac...*, p. 26, fig. 1.

¹³ C. Borangic, *Armuri de zale...*, p. 125.

¹⁴ *Ibidem*, p. 132.

¹⁵ Cf. C. Borangic, *Războinici nord-dunăreni...*, p. 177.

personajul depus în mormântul tumular a beneficiat de toată atenția și considerația comunității din care a făcut parte și care i-a organizat funeraliile. Puterea economică a acestui individ, sau a comunității lui, era, fără îndoială, însemnată și se baza pe resursele fertilei văi a Mureșului, pe infrastructura regalității dacice, cu care trebuie pus în rezonanță.

„Tarabostele de la Cetățeni” nu avea în spate un regat, cel puțin nu unul de care să știm noi. Cu siguranță ca în epocă vor fi existat destui războinici cu pretenții de basilei locali în zonă, de mai mică sau mai mare importanță, iar stăpânul cetățuii din defileu a fost unul dintre ei. Păstrând analogia cu mormântul de la Cugir, ne putem întreba care a fost sursa puterii lui economice? Putea fi un mercenar norocos, întors acasă îmbogățit, în urma serviciilor sale. Mormântul, cu o construcție de vădită inspirație elenistică, e un bun, dar nu suficient, argument. Nu ar fi fost singurul care a luptat departe de casă, cu circa un secol mai devreme, căpetenia celtică de la Ciumești făcuse același lucru, chiar dacă se pare că nu avusese suficient noroc, cât să se întoarcă în viață la sălașul său. Armele sale arată, însă, limpede, că văzuse multe locuri depărtate, în decursul zbuciumatei sale vieți. Chiar dacă geții prinseseră și ei gustul succeselor militare, luptând pentru bani sau efectuând doar raiduri de jaf în sud¹⁶, nu știm dacă acest taraboste fusese mercenar, dar nici că nu fusese implicat în evenimente militare dincolo de Dunăre¹⁷. Armele sale par de factură locală, spre deosebire de cămașa de zale din tumulul II de la Popești, care are analogii în mediul celto-tracic sud-dunărean¹⁸, lancea și scutul sunt arme comune, singurul element care face trimitere neechivocă în mediul elenistic, fiind mormântul efectiv. Oricum ar fi, în ciuda originalității amenajării funerare în spațiul geto-dac¹⁹, mormântul rămâne o prea subțire legătură directă, a tarabostelui cu lumea mediteraneană.

Cercetătorii care au adus în discuție cazul „Cetățeni” sunt majoritar de acord că poziția geografică a sitului, ca punct obligat de trecere²⁰, a stat nu doar la baza bunăstării personale a căpeteniilor locale, ci chiar la dezvoltarea locuirii geto-dacice din zonă²¹ (Fig. 1). Bogatul material arheologic pus în legătură nemijlocită cu activitățile

¹⁶ Angajarea unor detașamente întregi, cu șefii lor în frunte, a fost în ultima jumătate a mileniului I a. Chr., în zona nord-balcanică, o adevărată „ramură economică”. Chiar dacă celții par să fi furnizat cele mai multe astfel de trupe, și tracii, atât cei sud-dunăreni, cât și cei septentrionali, au participat activ la evenimentele militare ale lumii mediteraneene și orientale. Deși nu există izvoare scrise referitoare la astfel de angajamente în interiorul lumii barbare, pare firesc ca fenomenul, într-o formă sau alta, să fi existat și în relațiile dintre aceste comunități.

¹⁷ Incursiunile vor continua până în a doua jumătate a sec. I p. Chr., așa cum probează un fragment de *lorica segmentata* descoperit aici, fără îndoială pradă de război. Cf. D. Măndescu, *Un reperto romano di lorica segmentata scoperto sul territorio dell'antica Dacia*, în *L'Italia e l'Europa Centro-Orientale attraverso i secoli*, Brăila-Venezia, 2004, p. 16. Această piesă nu probează neapărat prezența geto-dacilor la sud de Dunăre, ea putând fi capturată și de la trupele romane care au trecut fluviul pentru represalii.

¹⁸ C. Borangic, *Războinici nord-dunăreni...*, p. 191, cu bibliografia și rezervele de rigoare. Cf. A. Rustoiu, *Mercenari „barbari” la Histria și Callatis în sec. I a. Chr. Interpretări arheologice și istorice*, în *Istros*, X, 2000, p. 281.

¹⁹ M. Babeș, *op. cit.*, p. 19.

²⁰ Continuând ruta ce mergea paralel cu valea Argeșului, apoi a Dâmboviței, drumul trecea prin Cetățeni, legând prin culoarul Rucăr-Bran, Muntenia de Țara Bârsei (Fig. 2).

²¹ F. Mîrțu, *Contribuții la cunoașterea vieții geto-dacilor de pe valea superioară a râului Dâmbovița*, în „Studii și articole de istorie”, V, 1963, p. 15; R. Vulpe, *Așezări getice din Muntenia*, Editura Meridiane, București, 1966, p. 42; I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Editura Dacia, Cluj, 1974, p. 31-32; V. Sîrbu, *Considerații privind importul amforelor elene și elenistice pe teritoriul*

comerciale, nu lasă loc de multe îndoieli. Sunt descoperite aici numeroase fragmente ceramice, dintre care cele de amfore sunt deosebit de importante, monede greco-macedonene, romane și locale, elemente care conturează destul de clar mărimea averii căpeteniilor din cetatea care controla vadul comercial. Statutul de factorie, prin care treceau rafinatele mărfuri din sud, în special vinuri de calitate și ulei de măsline, era condiționat de schimbarea vectorului de transport. Navele grecești, probabil bireme, urcau pe Dunăre și apoi intrau pe gurile afluenților, atât cât le permitea pescajul, apoi marfa era transbordată, fie în luntri²², fie în mijloace de transport terestre (Fig. 3). Este posibil ca din aceste puncte, mărfurile erau preluate de către comercianți locali²³, dar nimic nu ne împiedică să presupunem că negustorii greci ajungeau personal în îndepărtatul *emporium* de la Cetățeni²⁴. Ceea ce pare sigur este că, în ambele cazuri, era absolut necesară protecția unui senior local, suficient de puternic, care să gireze cu propria reputație siguranța mărfurilor și viața comercianților. Ar fi prea mult poate să admitem că însuși tarabostele negustorea, știm prea puține despre atribuțiile și funcțiile nobilimii, dar dacă ne raportăm la moștenirea culturală a comunităților războinice de indo-europeni²⁵, căpetenia se limita la a gestiona fenomenul spre propriul profit, nu doar de la înălțimea funcției sale marțiale, ci și din aceea a propriei dave.

Am adus în discuție fortificația²⁶, inerentă unei așezări atât de prospere, pentru a evidenția puterea militară, dar mai ales economică a tarabostelui. Cazuri similare sunt ceva mai rare, nobili războinici geto-daci asociați unei fortificații întâlnim la Cugir, Piatra Craivii, Tilișca și mai apropiatele, geografic și cronologic, Zimnicea, Radovanu, Popești²⁷ și Albești²⁸. Din nou trebuie subliniată prospera afacere datorată trecătorii, „proprietarul” aceștia fiind mult mai avut decât, spre exemplu, omonimii lui care controlau defileul Oltului²⁹, ale căror morminte sunt mult mai cazone.

Avem, așadar, cea mai probabilă sursă a puterii economice a „tarabostelui de la Cetățeni” și anume comerțul cu produse de lux, provenite majoritar din sudul greco-elenistic. Urmele acestui negoț sunt vizibile și numeroase, dar, ca orice tranzacție, această activitate presupune o dualitate. Oare ce feluri de mărfuri se schimbau în târg, sub privirea și cu încuviințarea bogatului senior local? Ce promisiuni de câștiguri bune îi puteau face pe greci, sau pe alții, să se aventureze atât de departe în nord, spre locuri

României (sec. VI-I î.e.n.), în *Danubius*, 8-9, 1979, p. 131; M. Babeș, *op. cit.*, p. 19; D. Măndescu, *Cetățeni, stațiunea geto-dacă...*, p. 115; E. Roșu, *Geto-dacii din bazinul superior și mijlociu al râurilor Dâmbovița și Ialomița*, Editura Sapnaa Art, București, 2009, p. 80.

²² [...] adună din regiune cât putu mai multe luntri dintr-un singur trunchi (căci acestea se aflau din belșug, deoarece locuitorii de pe malurile Istrului le folosesc pentru pescuit în Istru sau când merg unii la alții pe fluviu, iar mulți fac cu ele piraterie) [...]; Arian, *Expediția lui Alexandru*, I, 5.

²³ V. Sîrbu, *op. cit.*, p. 131.

²⁴ Posibilă explicație pentru tipul de amenajare funerară, dar care putea fi, în egală măsură, opera unor meșteri locali umblați prin lume sau chiar a unor constructori greci, aduși special pentru acest lucru.

²⁵ A. Rustoiu, A. Comșa, *The Padea-Panagjurski Kolonii Group in Southwestern Transylvania. Archaeological, Historical and Paleo-Anthropological Remarks*, în *Daco-geții*, 2004, p. 269.

²⁶ L. Chițescu, *Cetatea de piatră de la Cetățeni, jud. Argeș - centrul unei formațiuni statale geto-dace dinaintea de Burebista*, în *CA*, V, 1981, p. 71-73; D. Măndescu, *Cetățeni, stațiunea geto-dacă...*, p. 27-28.

²⁷ C. Borangic, *Sica. Tipologie și funcționalitate*, în „NEMVS”, *Revista Asociației Culturale Sarmizegetusa*, IV, 7-8, 2009, p. 31, 42; 46-47; 51.

²⁸ D. Berciu, E. Moscalu, *Cercetări în cetatea de la Albești (jud. Teleorman)*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, XXIII, 4, 1972, p. 633-640.

²⁹ Morminte de tip Padea-Panagjurski Kolonii, la Racovița și Căciulata. Inedite.

în care îți puteai pierde lesne avutul și viața? Istoricii care au abordat problematica schimburilor comerciale dintre negustorii greci și romani, pe de o parte, și cei autohtoni, pe de alta, abordează destul de ambiguu contribuția geto-dacilor la acest binom, mărfurile presupuse spre schimb fiind vite, piei, blănuri, lână, miere, grâne, ceară, lemn, sare, aur, argint, sclavi, cai de prăsilă³⁰. Exceptând exportul de sclavi, ce nu putea îmbogăți sau susține atâta vreme prosperitatea unui basileu local, fără să lase vreo mențiune sau urmă indubitabilă, sarea și metalele prețioase rămân singurele mărfuri ce meritau, cu adevărat, riscurile unei călătorii atât de îndepărtate.

Exploatarea sării a avut câteva caracteristici importante, în primul rând ușurința extragerii, depozitele fiind, în zonă, la suprafață³¹ și apoi imensa piață de desfacere sudică, lipsită și avidă de acest important mineral³². În ciuda acestor oportunități, e improbabil că, în ciuda puterii sale, „tarabostele de la Cetățeni” putea controla eficient această sursă de venit, Ocelele Mari sau Telega fiind prea departe de reședința sa, singur Slănicul putând fi în raza lui de acțiune. Desigur, această dispersie a puterii este o presupunere, căci nu știm care era forța entității politico-militare despre care vorbim și nici care erau salinile exploatabile în perioadă, scenariul propus nu elimină resursele de sare de pe lista de venituri a tarabostelui geto-dac, dar nici nu limitează în vreun fel beneficiile din această direcție. La fel de posibilă este prezența sării între mărfurile ce tranzitau prin defileu, adusă fiind din salinile transilvănene, singurul câștig fiind vămuirea.

Dintre metalele prețioase, argintul lipsește cu desăvârșire, atât din aria pe care o putem presupune generos că se afla sub controlul davei de la Cetățeni, cât și din zonele limitrofe cu care putem admite un astfel de schimb. Raritatea acestui metal nobil în zonă arată clar că era o marfă adusă din alte părți, nicidecum una exportată. La fel de posibil este ca metalul să fi fost obținut din monedele grecești topite și apoi prelucrat în atelierele locale.

Mult mai nuanțat putem discuta despre o altă posibilă sursă de venit, ceva mai sigură și anume exploatarea aurului. Spre deosebire de argint, aur se găsea în albia râului Dâmbovița³³ sau în pietrișurile apropiate de la Gemenea (com. Gemenea-Brătulești, jud. Dâmbovița), una din puținele surse de aur accesibile direct (Fig. 4). Nimic nu ne împiedică să admitem că aceste locuri nu erau cunoscute și exploatare și în Antichitate sau ca aurul era exclusiv spălat din albiile râurilor³⁴. „Lunulele” ce decorau armura războinicului sau rhytonul miniatural de aur, sunt elemente care permit ipoteza potrivit căreia dinaștii locali ar fi direcționat spre negoț o parte din metalul prețios extras. La fel ca în cazul zalelor de fier și aici o analiză metalografică ar lămuri proveniența aurului.

³⁰ I. Glodariu, *op. cit.*, p. 106; V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, ediție îngrijită de R. Florescu, București, 1982, p. 608 (336).

³¹ D. Rădulescu, R. Dimitrescu, *Mineralogia topografică a României*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, p. 259.

³² V. Pârvan, *op. cit.*, p. 608 (336).

³³ D. Rădulescu, R. Dimitrescu, *op. cit.*, p. 50; V. Pârvan, *Dacia. Civilizațiile antice din țările carpto-danubiene*, traducere după manuscrisul original francez inedit, prefață, note și îngrijire științifică R. Vulpe, Editura Științifică, București, 1972, p. 95.

³⁴ Orice sursă de aur aluvionar provine dintr-un zăcământ primar, antrenat de debitul de apă și masa de aluviuni. Cf. L. Bîrlea, V. Bîrlea, *Aurul din aluviunile unor râuri din Republica Populară Română*, comunicare Congresul V, Asociația Geologică Carpto-Balcanică (1961), București, 1963, p. 26.

Fig. 1. Situl de la Cetățeni și probabila rută comercială între Dunăre și regiunile intracarpatice.

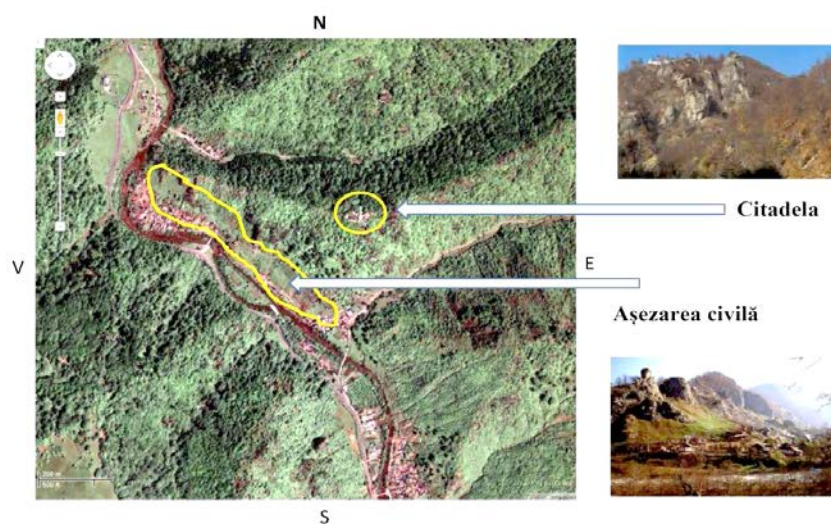

Fig. 2. Cetățeni, relația dintre fortăreață și așezarea civilă.
Foto montaj Dragoș Măndescu.

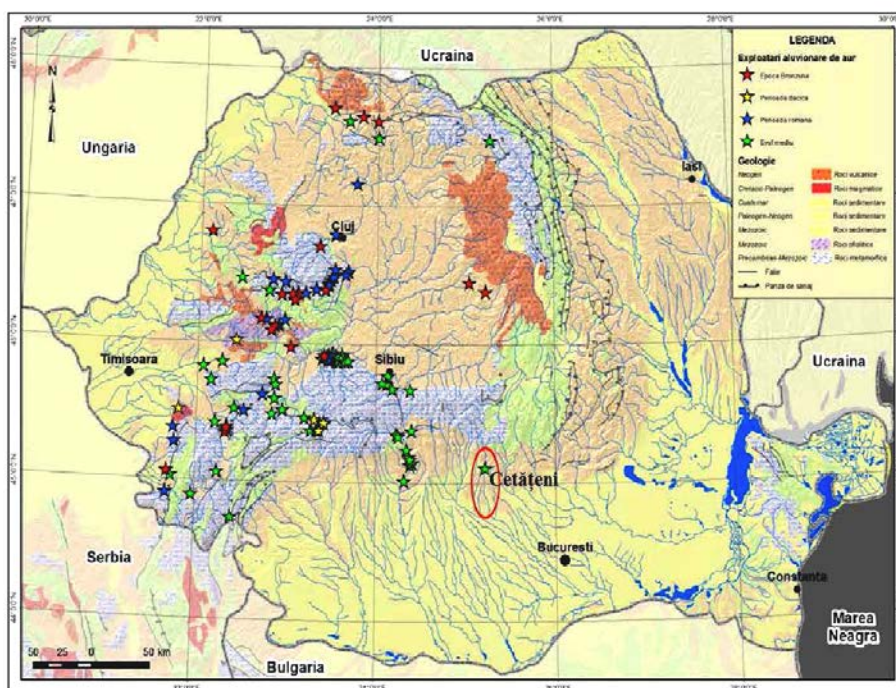

Fig. 3. Resursele aurifere din România. După Bădescu 2010.

Privind retrospectiv variantele luate în calcul, apare ca evidentă sursă principală a prosperității, dominarea trecătorii și vămuirea traficului prin aceasta, completată de controlul asupra unor saline și a resurselor aurifere locale, la care am putea adăuga calitatea de războinic, ce ar fi putut să îi rotunjească veniturile. Distrugerea fortificației și pauperizarea, apoi părăsirea definitivă a așezării, sunt reciproc determinate de către modificările politice zonale. Mutarea centrului de putere geto-dacic în munții Orăștiei, în directă relație cu prezența romană la Dunăre, a dus la modificarea rutelor comerciale și implicit a reorientării resurselor ce altă dată susțineau economic comunitatea³⁵.

Revenind la războinicul stăpân al locurilor, sau la linia lui dinastică ca să fim mai preciși, putem împărți puterea deținută și afișată în două părți, una destinată „lumii vii” și aici se pot include atât rezidența fortificată³⁶, cât și arsenalul personal, cele două ipostaze transmițând peste timp o imagine estompată a realității efective. A doua parte a imaginii elitei este cea destinată „lumii de dincolo”, dar ambele ideologii reflectă

³⁵ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 42.

³⁶ Ridicarea fortificației a avut și ea un dublu scop: atât ca element de siguranță în raporturile cu vecinii, fie ei neamuri străine sau alte triburi getice, cât și pentru proiectarea în teritoriu a puterii, prestigiului și autorității seniorului local. La acestea se adaugă, desigur, relația dintre fortăreață și așezarea civilă, a cărei economie o supraveghea, garanta și impozita. Cf. V. Sîrbu, *Elitele geților dintre Carpați și Balcani (sec. IV-III a. Chr): „Prinții de aur și argint”*, în „Istros”, XIII, 2006, p. 42.

puternica legătură dintre caracterul marțial al războinicului și societatea care l-a generat. Armele, bogăția, cetatea și mormântul jalonau și mențineau vizibilă distanța dintre el și ceilalți, subliniindu-i identitatea și forța. Aceste repere relevă un model identitar afișat în timpul vieții, rămas valabil și după moarte, de către acest senior al războiului, atât în raport cu dușmanii lui, dar, mai ales, în fața propriei culturi.

Fig. 4. Ruta maritimă și fluvială din Mediterana la Cetățeni. Grafică Paul Ilie.

Privită din acest unghi, viața misteriosului „taraboste *piefig*³⁷ de la Cetățeni” devoalează structurarea și ierarhizarea societății asupra căreia își exercita controlul. Prezența armamentului, existența fortificației, abundența și valoarea materialului arheologic recuperat, amenajările funerare elaborate, sunt elemente care construiesc imaginea acestei elite, capabile să își impună autoritatea prin forță sau doar prin proiecția imaterială a acesteia, în teritoriu. Această elită, al cărei membru de vază tarabostele era, a fost capabilă să mobilizeze și să susțină economic eforturile militare și arhitectonice, care au făcut din Cetățeni un punct de reper important în economia și demografia zonală.

„Tarabostele de la Cetățeni”, și tot ceea ce știm despre el confirmă, a fost unul dintre acei profesioniști ai armelor, posesori ai unei ideologii marțiale constituită pe o îndelungată tradiție războinică. În ciuda a ceea ce cunoaștem despre acest taraboste, nu știm și probabil nu vom afla niciodată cum se numea, al cui fiu era, cum se chema cetatea, cărui trib îi aparținea și alte asemenea amănunte care compun, de fapt, istoria. Știm că el a existat, că a fost un om de arme, bogat și puternic, știm că a avut legături cu lumea mediteraneană și că a stăpânit, din fortăreața lui, trecătoarea și așezarea. Mai știm că a fost înmormântat ca un războinic de seamă, lângă *dava* lui, cu toată cinstea cuvenită. Rudele lui, cel mai probabil chiar moștenitorul său, s-au îngrijit ca toate să fie după datină. Cine știe dacă nu chiar acest moștenitor, împreună cu cetele lui, nu a trecut apoi munții, prin locurile pe care le știau prea bine, ca să se alăture acelei *megále arché*, ridicată de *getul* Burebista? Sau numele acestui moștenitor sau, poate, al fiului lui să fi fost chiar Burebista?

THE *TARABOSTES* FROM CETĂȚENI

Abstract:

The archaeological site at Cetățeni is one of the most important residence of its kind for the Geto-Dacian warrior elites, due to its affiliation to the military alliance that built the Dacian kingdom in the Orăștie mountains, fact that is substantiated by the fortress, the graves and weapons discovered here. A second reason that highlights the importance of this site is the trading and production role held in that period, the root of a long period of prosperity. Both aspects make the status, the importance and the power of these military and political elites; recalling among them the founders or rulers that controlled the fortress, the gorge and the whole settlement here a bit more clear.

³⁷ Desigur că apartenența tribală este deocamdată greu de stabilit cu precizie, dar nici nu putem rămâne cantonați între reperele strâmte ale unei acribii exagerate. Legătura între acest trib getic (*piefigi/piephigi* [Ptolemeu, *Geographia*, III, 8, 3]) și *dava* de la Cetățeni are mai multe șanse să fie corectă, decât să nu fie, motiv pentru care ipoteza lansată de D. Măndescu, referitoare la numele tribului care ar fi locuit în această zonă, este acceptabilă. Cf. D. Măndescu, *Cetățeni, stațiunea geto-dacă...*, p. 116.